

TÜRKMENISTANYŇ K A N U N Y

Öri meýdanlary hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2015 ý., № 3, 101-nji madda)

(Türkmenistanyň 18.06.2016 ý. № 419-V, 05.01.2018 ý. № 685-V, 08.06.2019 ý. № 160-VI, 05.10.2019 ý. № 192-VI we 25.11.2023 ý. № 75-VII Kanunlary esasynda girizilen üýtgetmeler we goşmaçalar bilen)

Şu Kanun öri meýdanlaryny durnukly dolandyrmagyň hukuk, ykdysady we guramaçylyk esaslaryny kesgitleýär we öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak, olaryň ekologik, ykdysady we serişde mümkinçiligini ýokarlandyrmak bilen baglanyşykly gatnaşyklary düzgünleşdirýär.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

I BAP. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Şu Kanunda ulanylýan esasy düşüňjeler

Şu Kanunda aşakdaky esasy düşüňjeler ulanylýar:

1) **öri meýdanlary ýa-da peýdalanylýan öri meýdan ýerleri** – döwlet eýeçiliginde durýan we mal bakmak hem-de beýleki maksatlar üçin peýdalanylýan, oba hojalyk maksatly ýerleriň düzümine girýän ýerler;

2) **öri meýdanlarynyň baýlyklary** – belli bir öri meýdan ýer böleginiň önümliligini kesgitleýän ot, gyrymsy agaç we beýleki ösümlükleriniň gorralary;

3) **öri meýdanlarynyň düzümine girýän obýektler** – suwlulandyryş desgalary (guýular, dik guýular, suw sorujy beketler, suw geçirijiler we beýleki desgalar), ýollar, köprüler, mal sürlüp geçirilýän ýollar, agyllar we mallary suwa ýakmak hem-de olaryň dynç almagy üçin daşyna germew aýlanan ýerler, çopanlaryň wagtlaýyn ýaşamaklary üçin ýerler, şeýle hem mal bakmak üçin zerur bolan beýleki gozgalmaýan emläk;

4) **öri meýdanlarynyň göterijilik sygymy** – öri meýdanlarynda öri meýdan baýlyklaryna we ekologik ýagdaýyna zyýan ýetirmezden bakylyp bilinjek, ýeriň meýdan birligine düşýän mallaryň baş sanynyň mukdary;

5) **mal sürlüp geçirilýän ýollar** – mallary öri meýdanlarynyň beýleki ýerlerine sürüp äkitmek ýa-da mallaryň öri meýdanlaryň arasynda hereket etmekleri üçin niýetlenilen, öri meýdanlarynyň bölekleri;

6) **öri meýdanlaryny peýdalanyjylar** – öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene;

7) **öri meýdanlarynyň kärendeçileri** – öri meýdanlaryny kärendesine almak hukugyna eýe bolan, Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene;

8) **öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşigi** – belli bir çäkde ýaşaýan hem-de bilelikde mal bakýan we (ýa-da) öri meýdanlaryny beýleki maksatlar üçin peýdalanylýan mal eýeleri tarapyndan, öri meýdanlaryny bilelikde dolandyrmak we peýdalanmak maksady bilen döredilen jemgyýetçilik birleşigi;

9) **çekene** – mallary bilelikde bakmak maksady bilen ýuridik şahsy döretmezden döredilen mal eýeleriniň birleşigi;

10) **öri meýdanlarynyň peýdalanylyşyny düzgünleşdirmek boýunça topar** – özüniň garamagyndaky çäkde ýerleşýän öri meýdanlarynyň rejeli peýdalanylmagy we goralmagy bilen baglanyşykly gatnaşyklary düzgünleşdirmek maksady bilen ýerli öz-özüni dolandyryş edarasy ýa-da öri meýdanlaryny peýdalanyjylar tarapyndan düzülýän topar;

11) **öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasy** – öri meýdanlarynyň durnukly peýdalanylmagyny üpjün etmek üçin zerur bolan maglumatlary özünde jemleýän resminama;

12) **peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini goramak** – öri meýdanlarynyň serişde mümkinçiliginiň rejeli peýdalanylmagyna, gowulandyrylmagyna we goralyp saklanylmagyna, öri meýdanlarynyň zaýalanmagynyň, ýok edilmeginiň ýa-da olara beýleki zyýanly täsirleriň ýetirilmeginiň önüni almaga gönükdirilen çäreleriň toplумы;

13) **öri meýdanlaryny gowulandyrmak** – öri meýdanlarynyň serişde mümkinçiligini we önümliligini ýokarlandyrmaga, topragyň gurplulygyny artdyrmaga we öri meýdanlaryny suwlulandyrmaga gönükdirilen çäreleriň toplумы;

14) **öri meýdanlarynyň başga maksatlar üçin peýdalanylmagy** – öri meýdanlarynyň, mal bakmakdan başga, olara degişli bolan, ýöne olar bilen çäklenmeýän, aw awlamak, balaryçylyk, derman ösümlüklerini, miweleri we ir-iýmişleri ýygnamak, bede taýýarlamak, syýahatçylyk we raýatlaryň dynç almagy ýaly beýleki maksatlar üçin peýdalanylmagy;

15) **öri meýdanlarynyň döwlet monitoringi** – öri meýdanlaryny durnukly dolandyrmak maksady bilen öri meýdanlarynyň peýdalanylmagy, öri meýdanlarynyň ýagdaýyna baha berilmegi we çaklanylmagy netijesinde ýüze çykýan, bolup geçýän üýtgeşmelere gözegçilik ediş ulgamy;

16) **öri meýdanlarynyň döwlet hasaba alnyşy** – öri meýdanlarynyň tutýan meýdany, ýerleşşi we araçäkleri hem-de degişli döwürde olar bilen bolup geçýän üýtgeşmeler barada maglumat;

17) **öri meýdanlaryny tükelleme (inwentarizasiýa)** – öri meýdanlarynyň ýagdaýyny ýazyp teswirlemek, kartalaşdyrmak hem-de mukdar we hil görkezijilerini kesgitlemek boýunça işleriň toplумы;

18) **öri meýdanlarynyň geobotaniki barlaglary** – öri meýdanlarynyň önümliligini, ot örtügininiň gurluşyny we düzümini, onuň gögerýän ýerlerini, mallaryň dürli görnüşlerini bakmak üçin öri meýdanlaryny peýdalanmak mümkinçiligini, öri meýdanlarynyň ot we gyrymsy agaç ösümlükleriniň hilini hem-de onuň gorlaryny, şeýle hem bar bolan suw çeşmelerine görä öri meýdanlaryny peýdalanmagyň häsiýetini, mal sürlüp geçirilýän ýollary we öri meýdanlaryny döwürleýin peýdalanmak mümkinçiligini kesgitlemek maksady bilen geçirilýän barlaglar.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

2-nji madda. Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy

1. Öri meýdanlary hakyndaky Türkmenistanyň kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar we şu Kanundan hem-de öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we gorap saklamak babatda gatnaşyklary düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2. Türkmenistanyň tokaý gaznasynyň ýerlerinde we aýratyn goralýan tebigy çäklerde mal bakmak bilen baglanyşykly gatnaşyklar, Türkmenistanyň degişli kanunçylygy arkaly düzgünleşdirilýär.

3. Şu Kanunyň düzgünleriniň, şu maddanyň 2-nji böleginde görkezilen ýerleriň toparlarynyň hukuk düzgünine çapraz gelmeýänligine görä, bu düzgünler olar babatda ulanylýar.

4. Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kanunda göz önünde tutulanlardan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar.

3-nji madda. Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň wezipeleri

Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň wezipeleri öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak, gowulandyrmak we gorap saklamak bilen baglanyşykly gatnaşyklary düzgünleşdirmek, şeýle hem peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini peýdalanyjylaryň we kärendeçileriň hukuklaryny goramak bolup durýar.

4-nji madda. Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň esasy ýörelgeleri

Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy şu aşakdaky esasy ýörelgelere esaslanýar:

1) öri meýdanlarynyň rejeli peýdalanylmagyny we gowulandyrylmagyny üpjün etmek;

2) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň goralmagyny üpjün etmek;

3) Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene üçin öri meýdanlarynyň elýeterliligi;

4) öri meýdanlarynyň rejeli peýdalanylmagyny, gowulandyrylmagyny we goralmagyny ykdysady taýdan höweslendirilmegi;

5) öri meýdanlarynyň peýdalanylyşyna we goralyşyna gözegçilik;

6) öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda kadalaşdyrmak;

7) öri meýdanlaryny peýdalanmak bilen bagly çäreler geçirilen mahalynda aýanlyk, raýatlaryň öri meýdanlarynyň peýdalanylyşy we goralyşy hakynda maglumatlary almaga bolan hukugy;

8) raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň öri meýdanlaryny goramak boýunça çäreleriň amala aşyrylmagyna, durmuşa geçirilmegi öri meýdanlarynyň ýagdaýyna oňyn täsir edip biljek çözümleriň taýýarlanylmagyna Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde gatnaşmagy;

9) öri meýdanlaryna ýaramaz täsirleriň netijesinde, olara ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagy;

10) öri meýdanlary hakyndaky Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilik;

11) öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy.

(2019-njy ýylyň 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

5-nji madda. Öri meýdanlaryna eýeçilik hukugy

1. Öri meýdanlary döwlet eýeçiligi bolup durýarlar, onuň goragy astynda bolýarlar we hususy eýeçilige berlip bilinmeýär.

2. Öri meýdanlary şu Kanun we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen kesgitlenilýän şertlerde we tertipde diňe peýdalanmaga hem-de kärendesine berlip bilner.

6-njy madda. Öri meýdan ýerleri

1. Öri meýdan ýerleri oba hojalyk maksatly ýerleriň düzümine girýärler.

2. Öri meýdan ýerleriniň düzümine mal bakmak üçin peýdalanylýan ýerler, şeýle hem mal sürlüp geçirilýän ýollar, kommunikasiýalar, ýata suwly howdanlar, guýular, suw geçirijiler, gurulmalar we öri meýdan hojalygyny alyp barmak üçin zerur bolan beýleki desgalar bilen eýelenen ýerler girýärler.

7-nji madda. Öri meýdanlary üçin berilýän ýerleriň beýleki toparlary

1. Mal bakmak üçin öri meýdan hökmünde Türkmenistanyň tokaý gaznasynyň ýerleri, aýratyn goralýan tebigy ýerleriň aýratyn bölekleri we beýleki toparlara degişli ýerler bölünip berlip bilner.

2. Türkmenistanyň tokaý gaznasynyň çägendäki mal bakmak üçin ýaramly ýerler, tokaý hojalygyny alyp barmagyň maglumatlaryna görä bölünip berilýär we Türkmenistanyň tokaý kanunçylygynda bellenen tertipde peýdalanylyp bilner.

8-nji madda. Öri meýdan ýerlerini ýerleriň beýleki toparlaryna geçirmek we öri meýdan ýerlerini almak

1. Öri meýdan ýerlerini oba hojalyk zerurlyklary bolmadyk hajatlar üçin ýerleriň beýleki toparlaryna geçirilmegine aýratyn ýagdaýlarda, Türkmenistanyň ýer hakyndaky kanunçylygynda we beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda kesgitlenilýän tertipde ýol berilýär.

2. Öri meýdan ýerleriniň döwlet ýa-da jemgyýetçilik zerurlyklary üçin alynmagy Türkmenistanyň ýer hakyndaky kanunçylygyna laýyklykda geçirilýär.

3. Öri meýdan ýerleriniň ýerleriň beýleki toparlaryna geçirilmegi we şu maddanyň 1-nji hem-de 2-nji böleklerinde göz önüne tutulan esaslarda ýuridik we fiziki şahslara berlen öri meýdan ýerleriniň alynmagy, görkezilen ýuridik we fiziki şahslar habarly edilende, şeýle hem Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda elden giderilen peýdany goşmak bilen ähli zyýanlaryň doly möçberde öweziniň dolunan şertinde ýerine ýetirilip bilner.

9-njy madda. Öri meýdanlarynyň toparlary

Öri meýdanlary şu aşakdaky toparlara bölünýärler:

1. Ýerleşýän ýerleri boýunça:
 - 1) çöldäki;
 - 2) dag etegindäki;
 - 3) dagdaky.
2. Peýdalanylýan wagty boýunça:
 - 1) ýylyň dowamynda;
 - 2) möwsümleýin.
3. Suw bilen üpjün ediliş derejesi boýunça:
 - 1) suwlulandyrylan;
 - 2) suwlulandyrylmadyk.
4. Peýdalanylyşynyň görnüşi boýunça:
 - 1) uzak örüler;
 - 2) ilatly ýerlere golaý ýerleşýän.

II BAP. ÖRI MEÝDANLARYNY PEÝDALANMAK WE GORAMAK BABATDA DÖWLET DÜZGÜNLEŞDIRMESI

(2019-njy ýylyň 5-nji oktýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

10-njy madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda döwlet düzgünleşdirmesini amala aşyrýan edaralar

Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda döwlet düzgünleşdirmesi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti, Türkmenistanyň Oba hojalyk ministrligi (mundan beýläk – ygtyýarlandyrylan edara), ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

11-nji madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ygtyýarlyklary

Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda Türkmenistanyň Ministrler Kabineti:

- 1) döwlet syýasatyny kesgitleýär;
- 2) döwlet maksatnamalaryny tassyklaýar;
- 3) öri meýdanlaryny peýdalanmagyň we kärendesine bermegiň tertibini tassyklaýar;
- 4) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň umumy dolandyryşyny amala aşyrýar, ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralarynyň, kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň işlerini utgaşdyrýar;
- 5) Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenen tertipde we şertlerde, döwlet we jemgyýetçilik zerurlyklary üçin, peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini almak hakynda çözügüt kabul edýär;

6) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň Türkmenistanyň welaýatlarynyň arasynda täzeden paýlamagy amala aşyrýar;

7) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüär.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

12-nji madda. Ygtyýarlandyrylan edaranyň ygtyýarlyklary

1. Ygtyýarlandyrylan edara:

1) öri meýdanlaryny durnukly dolandyrmak, rejeli peýdalanmak we goramak babatda döwlet syýasatyny durmuşa geçirýär;

2) öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak boýunça döwlet maksatnamalaryny işläp taýýarlaýar we ýerine ýetirilmegini üpjün edýär;

3) öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak babatda Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryny işläp taýýarlaýar hem-de kabul edýär;

4) öri meýdanlaryny gowulandyrmak, öri meýdan infrastrukturasynyň obýektlerini ösdürmek boýunça çäreleri geçirýär, öri meýdanlarynyň çakdanaşa ulanylmagyna we zaýalanmagyna ýol bermezlik boýunça çäreleri görýär;

5) öri meýdanlarynyň obýektleriniň infrastrukturasynyň peýdalanylyşyna we goralýşyna, öri meýdanlaryny peýdalanmagyň bellenen düzgünleriniň ähli ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan berjaý edilişine gözegçiligi amala aşyrýar;

6) öz garamagyndaky öri meýdanlaryndaky mallaryň baş sanynyň döwlet hasaba alnyşyny amala aşyrýar;

7) degişli edaralar bilen bilelikde öri meýdanlarynda ýangynlaryň döremeginiň önüni almak boýunça çäreleri amala aşyrýar, olarda ýangyn ojaklarynyň öz wagtynda ýok edilmegini üpjün edýär, şeýle hem öri meýdan ösümlikleriniň zyýankeşlerine we kesellerine garşy göreşmek boýunça çäreleri amala aşyrýar;

8) örüde bakylýan maldarçylygyň suw üpjünçilik desgalarynda gurluşygurnama, abatlaýyş, şeýle hem ulanyş işlerini amala aşyrýar;

9) peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini dolandyrmak, öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak babatda işleri amala aşyrýan daýhan birleşiklerine we beýleki öri meýdanlaryny peýdalanyjylara usuly we beýleki kömekleri berýär;

10) öri meýdanlarynyň daşky gurşawynyň çäkleriniň we öri meýdan baýlyklarynyň goralyp saklanylyşyna hem-de olaryň rejeli peýdalanylyşyna döwlet gözegçiligini amala aşyrýar;

11) Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä öri meýdan ýerlerini peýdalanmaga hem-de kärendesine bermek boýunça resminamalary resmileşdirýär;

12) öri meýdanlaryny goramak we rejeli peýdalanmak maksady bilen, öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň ýagdaýyna monitoringi amala aşyrýar;

13) öri meýdanlarynyň döwlet hasaba alnyşyny amala aşyrýar;

14) öri meýdan ýerlerinden peýdalanmak hukugyny we ýere kärende hukugyny berýän resminamalaryň berilmegini amala aşyrýar;

15) öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň daşky gurşawynyň ýagdaýynyň hil görkezijilerini kesgitlemegi, peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň

ýagdaýyny ýazyp teswirlemegi, kartalaşdyrmagy hem-de mukdar we hil görkezijilerini kesgitlemegi öz içine alýan tükelleme işlerini geçirýär;

16) örüde bakylýan maldarçylyk üçin öri meýdanlaryny çaklamak we olary geljegi göz önünde tutup peýdalanmagy meýilleşdirmek boýunça teklipleri işläp taýýarlaýar;

17) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda öz ygtyýarlylygyna girýän beýleki meseleleri çözüär.

2. Ygtyýarlandyrylan edara öri meýdanlary hakyndaky Türkmenistanyň kanunçylygynyň ýerine ýetirilişine gözegçiligi amala aşyrýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

13-nji madda - Türkmenistanyň 08.06.2019 ý. № 160-VI Kanuny esasynda güýjüni ýitiren diýip ykrar edilen.

14-nji madda - Türkmenistanyň 05.01.2018 ý. № 685-V Kanuny esasynda güýjüni ýitiren diýip ykrar edilen.

15-nji madda. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň ygtyýarlyklary

1. Öri meýdanlary peýdalanmak we goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary:

1) öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak boýunça döwlet maksatnamalarynyň ýerine ýetirilmegine gatnaşýarlar;

2) özleriniň garamagyndaky çäklerde peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini rejeli peýdalanmak we goramak boýunça çäreleri görýärler;

3) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde öri meýdanlarynyň rejeli peýdalanylyşyna we goralysyna gözegçiligi amala aşyrýarlar;

4) öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň we kärendeçileriň hukuklarynyň we kanuny bähbitleriniň goralmagyny üpjün edýärler;

5) ýer meseleleri barada etrap (şäher) toparlarynyň ylalaşylan teklibi boýunça Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä öri meýdan ýerlerini peýdalanmaga we kärendesine bermek barada karar kabul edýärler;

6) ýer meseleleri barada etrap (şäher) toparlarynyň ylalaşylan teklipleri boýunça daýhan birleşikleriniň hem-de Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslarynyň, şeýle hem çekenäniň arasynda öri meýdan ýerleriniň täzeden paýlanylmagyny amala aşyrýarlar;

6¹) Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä döwletiň ätiýaçlyk ýerlerinden hem-de beýleki ýerden peýdalanyjylaryň peýdalanmaýan ýerlerinden öri meýdanlaryny kärendä bermek barada şertnama baglaşýarlar;

7) öri meýdanlarynda ýangyn döremeginiň önüni almak hem-de özleriniň garamagyndaky çäklerde olar bilen göreşmek boýunça her ýylky çäreleriň meýilnamalaryny işläp taýýarlaýarlar we durmuşa geçirýärler;

8) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüärler.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary:

1) öri meýdanlary rejeli peýdalanmak we goramak boýunça döwlet maksatnamalarynyň ýerine ýetirilmegine gatnaşýarlar;

2) öri meýdanlaryny gowulandyrmak boýunça çäreleriň geçirilmegine ýardam edýärler;

3) özleriniň garamagyndaky çäklerde mallaryň baş sanynyň ýyllyk hasaba alnyşyny geçirýär;

4) öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň we kärendeçileriň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini üpjün edýärler;

5) öri meýdanlaryny ýangynlardan goramak we ýangynlaryň önüni almak boýunça çäreleri amala aşyrýarlar, şeýle hem özleriniň garamagyndaky çäklerde ýangyna garşy wagyz işlerini gurnaýarlar;

6) öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşikleriniň döredilmegine ýardam edýärler;

7) özleriniň garamagyndaky çäklerde öri meýdanlaryny durnukly dolandyrmak maksady bilen, öri meýdanlaryny peýdalanmagy düzgünleşdirmek boýunça toparlary düzýärler;

7¹) özleriniň garamagyndaky çäklerde çekenäniň işine ýardam berýärler we onuň bellige alynmagyny amala aşyrýarlar;

8) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüýärler.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

III BAP. PEÝDALANYLÝAN ÖRI MEÝDAN ÝERLERINIŇ PEÝDALANYLMAGY WE OLARYŇ KÄRENDESI

16-njy madda. Peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini peýdalanyjylar we kärendeçiler

1. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini peýdalanyjylar bolup durýarlar.

2. Öri meýdanlaryny kärendesine almak hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendeçileri bolup durýarlar.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

17-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugy

1. Öri meýdanlary peýdalanmak hukugynda daýhan birleşiklerine, maldarçylyk hojalyklaryna, öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşiklerine we Türkmenistanyň beýleki ýuridik şahslaryna, şeýle hem Türkmenistanyň fiziki şahslaryna we çekena Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenilýän tertipde we şertlerde berlip bilner.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugy ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan berilýän öri meýdan ýerlerini peýdalanmaga hukuk berýän Döwlet namasy bilen tassyklanylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

18-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmaga bermegiň möhletleri

Öri meýdanlary daýhan birleşiklerine, beýleki oba hojalyk kärhanalaryna we döwlete dahylly edaralaryna (döwletiň paýy bolan Türkmenistanyň ýuridik şahslary) 25 ýyla çenli möhlet bilen, beýleki döwlete dahylsyz Türkmenistanyň ýuridik şahslaryna, Türkmenistanyň fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä 10 ýyla çenli möhlet bilen peýdalanmaga berlip bilner.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

19-njy madda. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň hukuklary we borçlary

1. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň şu aşakdakylara hukugy bardyr:

1) öri meýdanlaryny peýdalanmaga, öri meýdan hojalygyny özbaşdak ýöretmäge;

2) peýdalanylýan öri meýdan ýerlerinde işleriň ähli görnüşleriniň geçirilişine gözegçiligi amala aşyrmaga;

3) öri meýdanlaryny kärendesine bermek barada şertnamalary baglaşmaga (daýhan birleşikleri we beýleki oba hojalyk kärhanalary);

4) öri meýdan hojalygyny ýöretmek üçin zerur bolan ýollary, suwa ýakylýan ýerleri, agyllary, ýaşayyş hem-de hojalyk jaýlaryny we beýleki obýektleri gurmak boýunça işleri bellenilen tertipde geçirmäge.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanyjylar şu aşakdakylara borçludylar:

1) öri meýdanlaryny olaryň maksatlaýyn niýetlenilişine görä peýdalanmaga;

2) peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini gowulandyrmak, ýel we suw ýuwulmasyna (eroziýasyna), çölleşmäge garşy göreşmek boýunça çäreleri durmuşa geçirmäge, suw çeşmeleriniň gurluşygyny we durkunyň täzelenmegini amala aşyrmaga, öri meýdan dolanyşygyny berjaý etmäge, şeýle hem öri meýdanlarynyň zaýаланmagyna ýol bermezlige;

3) peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini hasaba almagy ýöretmäge we tükelleme işlerini geçirmäge gatnaşmaga;

4) öri meýdanlaryny goramagy we olarda ýangynlaryň döremeginiň önüni almak boýunça çäreleri amala aşyrmaga, öri meýdanlarynda ýangyn döreyiş ojaklarynyň öz wagtynda ýok edilmegini üpjün etmäge, öri meýdan ösümlikleriniň zyýankeşlerine we kesellerine garşy göreşmek boýunça çäreleri amala aşyrmaga;

5) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň we suw çeşmeleriniň ekologik we sanitariýa ýagdaýyny gowulandyrmak boýunça çäreleri görmäge;

6) öri meýdanlarynyň kärendesiniň kadalarynyň we düzgünleriniň bozulmagyna ýol bermezlige;

7) beýleki öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň, şeýle hem öri meýdanlarynyň kärendeçileriniň hukuklaryny bozmazlyga.

3. Öri meýdanlaryny peýdalanyjylar şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda başga hukuklara eýe bolup we başga wezipeleri alyp baryp bilerler.

(2019-njy ýylyň 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

20-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugynyň bes edilmegi

1. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugy şu aşakdaky ýagdaýlarda bes edilýär:

- 1) peýdalanmagynda öri meýdany bar bolan daýhan birleşiginiň, maldarçylyk hojalygynyň ýa-da Türkmenistanyň beýleki ýuridik şahsynyň işi bes edilende;
- 2) öri meýdanlaryny peýdalanmagyň möhleti gutaranda;
- 3) öri meýdanlarynyň maksatlaýyn niýetlenilişine görä peýdalanylmazlygynda;
- 4) uzak wagtlaýyn döwre we uly meýdanda öri meýdanlarynyň ýagdaýynyň we önümliliginiň ýaramazlaşmagy bilen şertlendirilen öri meýdan hojalygynyň rejesiz alnyp barylmagynda;

5) öri meýdan ýerleri döwlet we jemgyýetçilik zerurlyklary üçin alnanda;

6) öri meýdanlaryndan peýdalanmaktan meýletin ýüz dönderilende;

7) Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan beýleki ýagdaýlarda.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugynyň bes edilmegi Türkmenistanyň ýer kanunçylygynda kesgitlenilýän tertipde geçirilýär.

3. Öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugynyň bes edilmegi baradaky çözgüt kazyýet tertibinde şikaýat edilip bilner.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

21-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda daýhan birleşikleriniň wezipeleri

Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda daýhan birleşigi:

1) öri meýdanlaryň infrastrukturasyndaky obýektlerini dolandyrmagy, şeýle hem ulanmagy we saklamagy amala aşyrýar;

2-nji bendi Türkmenistanyň 05.10.2019 ý. № 192-VI Kanuny esasynda güýjüni ýitiren diýip ykrar edilen;

3) öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasyna laýyklykda öri meýdanlarynyň kärendesiniň şertnamalaryny, şol sanda beýleki dolandyryş-çäk düzümlerinde ýerleşýän (welaýatlaryň, etraplaryň we geňeşlikleriň), beýleki öri meýdanlaryny peýdalanyjylar bilen baglaşýar;

4) özüne degişli çäklerde çekenäniň hasabyny ýöredýär we onuň bellige alynmagy üçin degişli maglumatlary ýerli öz-özüňi dolandyryş edarasyna berýär;

5) mallaryň kimiň eýeçiligine degişlidigine garamazdan, daýhan birleşigine berkidilen çäkde, sürüleriň sanynyň we mallaryň baş sanynyň her ýylky hasaba alynmagyny geçirýär;

6) öri meýdanlarynyň kärende üçin tölegini ýygnamagy amala aşyrýar;

7) öri meýdanlarynyň kärendeçileriniň arasyndaky jeddeleri çözüär;

8) öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak bilen baglanyşykly beýleki meseleleri çözüär.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

22-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda maldarçylyk hojalygynyň wezipeleri

1. Maldarçylyk hojalygy ygtyýarlandyrylan edaranyň ýa-da beýleki döwlet edaralarynyň we guramalarynyň garamagynda bolýar.

2. Maldarçylyk hojalyklary, öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda, şu Kanunyň 21-nji maddasyna laýyklykda daýhan birleşikleri üçin bellenen şol bir wezipelere eýedirler.

3. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasyna laýyklykda, maldarçylyk hojalygynyň çözgüdi boýunça öri meýdanlary peýdalanmaga berilýär.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

23-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşikleri

1. Hususy eýeçiliginde maly bar bolan fiziki şahslar, öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşiklerini döretmäge we peýdalanmaga öri meýdan ýerlerini almak üçin ýer meseleleri boýunça degişli toparlara ýüz tutmaga haklydyr.

Çekene we beýleki mal eýeleri hem öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşiginiň agzalary bolup bilerler.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşikleriniň agzalary bir geňeşligiň çäklerinde çäk ýörelgesi boýunça birleşýärler.

3. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşiklerini bellige almak Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde amala aşyrylýar.

4. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşikleri şu Kanunyň 21-nji maddasyna laýyklykda daýhan birleşikleri üçin bellenen şol bir wezipelere eýedirler.

5. Öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň birleşiginiň birkysmy Tertipnamasy ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan tassyklanylýar.

24-nji madda. Çekene

1. Çekene bilelikde mal bakmak üçin hususy mal eýeleri tarapyndan döreýär.

2. Çekene ýuridik şahsy döretmezden öri meýdanlaryny peýdalanyjlaryň meýletin birleşigi bolup durýar.

3. Çekene degişli ýerli öz-özüni dolandyryş edarasynda ýörite kitapda bellige alynmaga we daýhan birleşiginde ýa-da beýleki oba hojalyk kärhanalarynda hökmany hasaba alynmaga degişlidir.

4. Çekenäniň şu Kanun hem-de Türkmenistanyň ýer kanunçylygy bilen kesgitlenilýän tertipde we şertlerde öri meýdanyny peýdalanmaga we kärendä almaga hukugy bardyr. Çekenäniň öri meýdanyny peýdalanmaga we kärendä almagy fiziki şahslar üçin bellenen tertipde amala aşyrylýar.

5. Çekenäniň agzalary öz agzalarynyň arasyndan çekenäniň ýolbaşçysyny saýlaýarlar. Çekenäniň ýolbaşçysy çekenäniň işine (çopany hakyna tutmak, öri meýdanlarynyň kärendesiniň şertnamalaryny baglaşmak, beýleki guramaçylyk

meselelerini çözmek) umumy ýolbaşçylyk edýär, mallaryň bakylşyna, öri meýdan infrastrukturasyň obýektleriniň ulanylşyna we saklanylşyna gözegçilik edýär.

(2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

25-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmagy düzgünleşdirmek boýunça topar

1. Öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmak we goramak maksady bilen, öri meýdanlaryny peýdalanmagy düzgünleşdirmek boýunça topar (mundan beýläk – Topar) döredilýär.

2. Toparlara daýhan birleşiginiň, maldarçylyk hojalygynyň wekili ýa-da degişli arçynlar ýolbaşçylyk edip bilýärler.

Toparyň düzümine daýhan birleşiginden, maldarçylyk hojalygyndan wekilleri goşmak bilen öri meýdanlaryny peýdalanyjylar we kärendeçiler, öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşiginiň, çekenäniň wekilleri, beýleki mal eýeleri, öri meýdanlaryny peýdalanýan ýerli birleşigiň wekilleri, şeýle hem ygtyýarlandyrylan edaranyň wekili, etrap derejesindäki ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň wekilleri girip bilerler.

3. Toparyň ygtyýarlyklaryna şu aşakdakylar degişlidir:

1) öri meýdanlaryny dolandyrmagyň gündelik we uzakmöhletleýin meýilnamalaryny taýýarlamak;

2) öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamalaryny işläp taýýarlamak we durmuşa geçirmek üçin hünärmenleri çekmek;

3) degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjynyň çäginde öri meýdanlaryny peýdalanmak bilen baglanyşykly jeddeleri çözmek.

4. Toparyň kabul eden çözgütleri, degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjynyň ýa-da ýerli öz-özüňi dolandyryş edarasynyň çözgütleri bilen ýerine ýetirilýär.

5. Topar barada birkysmy Düzgünnama ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan tassyklanylýar.

Her bir topar barada Düzgünnama degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjynyň ýa-da ýerli öz-özüňi dolandyryş edarasynyň çözgüdi bilen tassyklanylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

26-njy madda. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamalary

1. Öri meýdanlaryny peýdalanmak öri meýdanlaryny dolandyrmagyň gündelik we uzakmöhletleýin meýilnamalary esasynda amala aşyrylýar.

2. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamalary Topar tarapyndan işlenip taýýarlanylýar we degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjynyň ýa-da ýerli öz-özüňi dolandyryş edarasynyň çözgüdi bilen kabul edilýär.

3. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasynda şu aşakdakylar göz önünde tutulýar:

1) öri meýdanlarynyň ýerleşşi, degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjylar barada maglumatlar, Türkmenistanyň tokaý gaznasynyň peýdalanylýan öri meýdan ýerleri, öri meýdan hökmünde berlen beýleki toparlara degişli ýerler, mal sürlüp geçirilýän

ýollar, suwa ýakylýan ýerler hem-de beýleki öri meýdan düzümine girýän obýektler, peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň bölekleriniň ýagdaýy we hili kesgitlenilen kartalar we çyzgylar;

2) öri meýdanlaryny möwsümleýin peýdalanmagyň, öri meýdan dolanyşygynyň, mal sürüleriniň hereket etmeginiň meseleleri, şeýle hem öri meýdanlaryny gowulandyrmak, ot örtügininiň zaýalanmagynyň we suw çeşmelerine zeper ýetirilmeginiň önüni almak maksady bilen meýilleşdirilýän çäreler;

3) öri meýdan düzümine girýän obýektleri dikeltmegiň we ösdürmegiň meýilnamalary;

4) öri meýdanlaryny başga maksatlar üçin peýdalanmagyň çäreleri.

4. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamalary Türkmenistanyň durmuş-ykdysady taýdan ösüşiniň meýilnamalarynyň esasynda işlenip taýýarlanylýar we işlenip taýýarlanylanda degişli çäklerdäki mallary bakmagyň düpleri nazara alynýar.

5. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamalary degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjynyň çäginde ýerleşýän öri meýdanlaryna, öri meýdanlarynyň ähli kärendeçileriniň deň elýeterlilikini göz önünde tutýarlar.

6. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasynyň ýerine ýetirilmegi hökmany häsiýete eýedir.

7. Öri meýdanlaryny dolandyrmagyň birkysmy meýilnamasy ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan tassyklanylýar.

27-nji madda. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesi

1. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleri kärendesine şu aşakdakylar tarapyndan berilýär:

1) ýer meseleleri boýunça toparyň çözgüdi esasynda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary;

2) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň peýdalanyjylary – daýhan birleşikleri, maldarçylyk hojalyklary we Türkmenistanyň beýleki ýuridik şahslary.

2. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesine berilmegi etraplaryň (şäherleriň) ýer meseleleri baradaky toparlary bilen ygtyýarlandyrylan edaranyň ylalaşylan teklipleri boýunça Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini kärendesine bermek barada etraplaryň (şäherleriň) häkimleriniň kararlary esasynda ygtyýarlandyrylan edaranyň degişli ýerli edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

Öri meýdanlaryna kärende hukugyny berýän resminama – Şahadatnama bolup durýar. Öri meýdanlarynyň kärendesine bolan hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, şeýle hem çekene öri meýdanlarynyň kärendeçileri bolup durýarlar.

3. Öri meýdanlarynyň kärendesine bolan hukugy barada Şahadatnamanyň esasynda öri meýdanlarynyň kärendesiniň şertnamasy baglaşylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 5-nji oktyabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

28-nji madda. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň şertnamasy

1. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň şertnamasy ýazmaça görnüşde baglaşylýar.

2. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň şertnamasynda şu aşakdakylar görkezilýär:

- 1) mal bakylyan öri meýdanlarynyň ýerleşiş çyzgysy;
- 2) mallaryň görnüşi we baş sany;
- 3) öri meýdanlaryny peýdalanmagyň möhletleri;
- 4) kärende töleginiň möçberi we ony tölemegiň tertibi;
- 5) öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak bilen baglanyşykly taraplaryň borçlary;
- 6) şertnamanyň şertleriniň bozulandygy üçin taraplaryň jogapkärçiliginiň çäreleri;
- 7) taraplaryň ylalaşmagy boýunça beýleki şertler.

3. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň şertnamasy öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasy esasynda baglaşylýar.

Dördünji bölegi Türkmenistanyň 05.10.2019 ý. № 192-VI Kanuny esasynda güýjüni ýitiren diýip ykrar edilen.

5. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň birkysmysertnamasy ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan tassyklanylýar.

(2019-njy ýylyň 5-nji oktýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

29-njy madda. Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň möhletleri

Peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärende şertnamasy 10 ýyla çenli möhlete baglaşylýar.

Kärende şertnamasynyň möhleti tamamlanandan soň öri meýdanlarynyň kärendeçileri tarapyndan öz borçlary, şertnamanyň talaplary talaba laýyk ýerine ýetirilen ýagdaýynda, öri meýdan ýerleriniň kärende möhleti berliş tertibinde uzaldylyp bilner.

(2019-njy ýylyň 5-nji oktýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

30-njy madda. Öri meýdanlarynyň kärendeçileriniň hukuklary we borçlary

1. Öri meýdanlarynyň kärendeçileriniň şu aşakdakylara hukugy bardyr:

1) özbaşdak esasyda, şeýle hem bileleşikesasda çekenäwe beýleki öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşiklerine birleşmek ýoly bilen mal bakmaga;

2) öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň arasynda baglaşylan, öri meýdanlaryny dolandyrmagyň meýilnamasyna we peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň kärendesiniň şertnamalaryna laýyklykda, beýleki dolandyryş-çäk düzümleriniň çäklerinde ýerleşýän (welaýatlaryň, etraplaryň we geňeşlikleriň) öri meýdanlaryny goşmak bilen, beýleki öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň öri meýdanlarynda mal bakmaga;

3) şu Kanun we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen kesgitlenilýän tertipde we şertlerde öri meýdanlaryny peýdalanyjylaryň birleşiklerini döretmäge.

2. Şu maddanyň 1-nji böleginde görkezilenlerden başga, öri meýdanlaryny başga maksatlar üçin peýdalanmaga, degişli öri meýdanlaryny peýdalanyjy tarapyndan berilýän rugsatnama esasynda ýol berilýär. Bu ýagdaýda öri meýdanlaryny peýdalanmak bilen baglanyşykly gatnaşyklar, sonuň ýaly hem Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen düzgünleşdirilýär.

3. Öri meýdanlarynyň kärendeçileri şu aşakdakylara borçludylar:

1) mal bakmagyň kadalaryny we düzgünlerini berjaý etmäge;

2) özlerine berkidilen öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmaga, rugsatsyz peýdalanylmagyndan we öri meýdanlaryny peýdalanmagyň belenen tertibiniň beýleki bozulmalaryndan olaryň goragyny üpjün etmäge;

3) öri meýdanlaryny gorap saklamak we gowulandyrmak, ýel we suw ýuwulmasyna (eroziýasyna), çölleşmäge garşy göreşmek boýunça çäreleri geçirmäge, suw çeşmeleriniň gurluşygyny we durkunyň täzelenmegini, öri meýdan dolanyşygyny berjaý etmäge, şeýle hem öri meýdanlarynyň zaýalanmagyna ýol bermezlige;

4) öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin kärende töleglerini öz wagtynda geçirmäge;

5) öri meýdanlaryny peýdalanyjylara we beýleki kärendeçilere özläriniň ýetiren zyýanyň öwezini, Türkmenistanyň kanunçylygynda belenen tertipde dolmaga.

4. Öri meýdanlarynyň kärendeçileri öri meýdanlarynyň kärendesiniň şertnamalaryna laýyklykda beýleki hukuklara eýe bolup we beýleki borçlary çekip bilerler.

31-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin töleg

1. Türkmenistanda öri meýdanlar tölegli esasyda peýdalanylýar.

Öri meýdanlaryndan peýdalanmak üçin töleg öri meýdan ýerleri üçin töleg görnüşinde alynýar. Öri meýdan ýerleri üçin töleg öri meýdanlaryny peýdalanmak hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslarynyň, şeýle hem çekenäniň peýdalanmagynda durýan öri meýdan ýerleri üçin alynýar.

Kärende tölegi öri meýdanlaryny kärendesine almak hukugyna eýe bolan Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryna, şeýle hem çekenä kärendesine berlen ýerler üçin alynýar.

2. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin töleg şu Kanuna laýyklykda Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslaryndan, şeýle hem çekeneden alynýar.

3. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin tölegi malyň dürli görnüşliligine, olaryň baş sanyna baglylykda, şu Kanunyň 9-njy maddasynda belenen öri meýdanlarynyň toparlara bölünilişine laýyklykda alynýar.

4. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin tölegi kesgitlenilende öri meýdanlarynyň peýdalanylşyny düzgünleşdirmek boýunça toparyň teklipleri hasaba alynýar. Öri meýdanlaryny peýdalanandygy üçin tölegiň möçberi we olary almagyň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan belenenilýär.

5. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin tölegler Türkmenistanyň Döwlet býujetine geçirilmäge degişlidir.

6. Öri meýdanlaryny peýdalanylandygy üçin töleglerinden Türkmenistanyň Döwlet býujetine gelip gowşan serişdeler, peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň

ýerleşýän ýerleri boýunça degişli ýerli býujetlere geçirilýär we diňe maksatlaýyn belenilişi boýunça, ýagny öri meýdanlaryny gowulandyrmaga, şeýle hem öri meýdan düzümine girýän obýektleri ösdürmäge ulanylýar.

(2019-njy ýylyň 5-nji oktýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

32-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak babatda kadalary

1. Mal bakmaklyk öri meýdanlaryndan peýdalanmak babatda belenilýän kadalaryny berjaý etmek bilen olaryň toparlaryna, şeýle hem öri meýdanynyň belli bir böleginde bakylýan mallaryň dürli görnüşliligine we baş sanyna baglylykda öri meýdanlaryň göterijilik sygym mümkinçiligi esasynda amala aşyrylýar.

2. Öri meýdanlarynyň degişli toparlarynda mal bakmagyň kadalary öri meýdanlaryny tükellemegiň we geçirilen geobotaniki barlaglaryň materiallarynyň esasynda kesgitlenilýär we ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan belenilýär.

3. Öri meýdanlarynyň ýagdaýyna zyýanly täsir etmegiň belenilen aňryçäk rugsat edilen kadalaryny artdyrandygy üçin Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary, olar tarapyndan ýetirilen zyýana baglylykda Türkmenistanyň kanunçylygynda belenilen tertipde jogapkärçilik çekýärler.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

IV BAP. ÖRI MEÝDANLARYNY GORAMAK WE GOWULANDYRMAK

33-nji madda. Öri meýdanlaryny goramak

1. Öri meýdanlaryny goramak öri meýdanlaryny rejeli peýdalanmaga we gowulandyrmaga, öri meýdanlarynyň serişde mümkinçiligini we önümliligini gorap saklamaga gönükdirilen hukuk, guramaçylyk, ykdysady we beýleki çäreleriň ulgamyny öz içine alýar.

2. Öri meýdanlaryny goramak ygtyýarlandyrylan edara we onuň ýerlerdäki bölümleri, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli we ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary, öri meýdanlaryny peýdalanyjylar hem-de kärendeçiler tarapyndan amala aşyrylýar.

3. Öri meýdanlarynyň goragy şu aşakdakylar arkaly üpjün edilýär:

1) öri meýdanlaryny peýdalanmak babatda düzgünleriň we kadalaryň belenilmegi;

2) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň peýdalanylmagyna çäklendirmeleriň we gadagan etmeleriň belenilmegi;

3) öri meýdanlarynyň rugsatsyz peýdalanylmagynyň we öri meýdanlaryny peýdalanmagyň belenilen tertibiniň beýleki bozulmalarynyň duýdurylmagy we önüniň alynmagy;

4) peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň döwlet monitoringiniň geçirilmegi, öri meýdanlarynyň peýdalanylyşyna we goralýşyna döwlet gözegçiliginiň amala aşyrylmagy;

5) öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyny bozandygy üçin ýuridik we fiziki şahslaryň jogapkärçiliginiň belenilmegi;

6) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öri meýdanlaryny goramak boýunça beýleki çäreleriň görülmegi.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

34-nji madda. Öri meýdanlaryny gowulandyrmak boýunça çäreler

1. Öri meýdanlarynyň ýagdaýyny gowulandyrmak maksady bilen, öri meýdanlarynyň serişde mümkinçiligini we önümliligini dikeltmek, şol sanda topragyň önümliligini, öri meýdanlarynyň ösümlikleriniň hasyllylygyny ýokarlandyrmak, suwlulandyrmak boýunça we beýleki çäreler geçirilýär.

2. Öri meýdanlaryny gowulandyrmak boýunça çäreleriň amala aşyrylmagyny ygtyýarlandyrylan edara, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary, şeýle hem peýdalanylýan öri meýdan ýerlerini peýdalanyjylar we kärendeçiler üpjün edýärler.

3. Öri meýdanlaryny gowulandyrmak boýunça çäreleri maliýeleşdirmek Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň we Türkmenistanyň kanunçylygy bilen gadagan edilmedik beýleki çeşmeleriň hasabyna amala aşyrylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

35-nji madda. Öri meýdanlary we suw çeşmeleri peýdalanylýan ýagdaýynda ekologik we weterinariýa-sanitariýa talaplary

1. Öri meýdanlaryny peýdalanan ýagdaýynda Türkmenistanyň ýuridik we fiziki şahslary şu aşakdaky talaplary berjaý etmäge borçludylar:

1) tebigaty goramak babatda Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen kesgitlenen;

2) öri meýdanlarynyň we suw çeşmeleriniň sanitariýa howpsuzlygyny üpjün etmek babatdaky;

3) mallar üçin suw çeşmelerini weterinariýa-sanitariýa talaplaryna laýyklykda saklanylmagyna bolan talaplary.

2. Ekologik gözegçilik daşky gurşawy goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarlandyrylan edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

Şu maddanyň 1-nji böleginiň 2-nji we 3-nji bentlerinde görkezilen talaplaryň ýerine ýetirilişine weterinariýa-sanitariýa gözegçilik barlagy Türkmenistanyň Oba hojalyk ministrliginiň ýanyndaky Döwlet weterinariýa gullugy tarapyndan amala aşyrylýar.

(2016-njy ýylyň 18-nji iýunyndaky, 2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

36-njy madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we öri meýdan hojalygyny ýöretmek bilen bagly bolmadyk işleri geçirmegiň tertibi

Öri meýdanlarynyň çäginde gurluşyk işleriniň geçirilmegi, umumy ýaýran gazylyp alynýan peýdaly baýlyklaryň gazylyp çykarylmagy, kommunikasiýalaryň geçirilmegi we öri meýdanlaryny peýdalanmak hem-de öri meýdan hojalygyny

ýöretmek bilen bagly bolmadyk başga işleriň geçirilmegi, döwlet ekologiýa seljermesiniň oňyn netijenamasy bolan ýagdaýynda degişli edaralaryň çözgüdi esasynda amala aşyrylýar.

37-nji madda. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň goragyny üpjün etmäge gatnaşmagy

1. Raýatlar we jemgyýetçilik birleşikleri peýdalanylýan öri meýdan ýerleriniň goragyny üpjün etmäge şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda gatnaşýarlar.

2. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda gönüden-göni özüni ýa-da öz wekiliniň üsti bilen öri meýdanlarynyň ýagdaýy barada hakyky maglumatlary almaga hukuklary bardyr.

3. Her bir raýatyň gönüden-göni özüniň ýa-da öz wekiliniň, jemgyýetçilik birleşikleriniň üsti bilen ýa-da başga ýollar arkaly öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak meseleleri boýunça döwlet edaralary we wezipeli adamlar tarapyndan kabul edilýän çözgütleri taýýarlamaga we ýerine ýetirmäge, şeýle hem olaryň ýerine ýetirilişine gözegçiligi amala aşyrmaga hukugy bardyr.

4. Döwlet edaralary we wezipeli adamlar şu maddanyň 1-nji we 3-nji böleklerinde göz önünde tutulan raýatlaryň hukuklarynyň durmuşa geçirilmegini üpjün etmäge borçludyr.

5. Raýatlar we jemgyýetçilik birleşikleri daşky gurşawy goramaga degişli meseleler boýunça şikaýatlar, arzalar we teklipler bilen döwlet edaralaryna we guramalaryna, şeýle hem öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda bozulan hukuklaryň goragyny üpjün etmek üçin kazyýet edaralaryna ýüz tutmaga hukuklary bardyr.

**V BAP. ÖRI MEÝDANLARYNY PEÝDALANMAK WE GORAMAK
BABATDA DÖWLET GÖZEGÇILIGI WE MONITORINGI**

38-nji madda. Öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň peýdalanylyşyna hem-de goralyşyna döwlet gözegçiligi

1. Öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň peýdalanylyşyna hem-de goralyşyna döwlet gözegçiliginiň wezipeleri, öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öri meýdanlaryny peýdalanmagyň bellenilen tertibiniň ähli öri meýdanlaryny peýdalanyjylar we kärendeçiler tarapyndan berjaý edilmegini üpjün etmek bolup durýar.

2. Öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň peýdalanylyşyna we goralyşyna döwlet gözegçiligi ygtyýarlandyrylan edara we beýleki ygtyýarlandyrylan döwlet edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

3. Öri meýdanlarynyň we öri meýdan baýlyklarynyň peýdalanylyşyna we goralyşyna döwlet gözegçiligi Türkmenistanyň ýer hakyndaky kanunçylygyna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

39-njy madda. Öri meýdanlarynyň döwlet monitoringi

Öri meýdanlarynyň döwlet monitoringi ygtyýarlandyrylan edara tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenen tertipde amala aşyrylýar.

(2018-nji ýylyň 5-nji ýanwaryndaky we 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

VI BAP. ÖRI MEÝDANLARYNY PEÝDALANMAK WE GORAMAK BABATDA JEDELLERI ÇÖZMEK. ÖRI MEÝDANLARY HAKYND TÜRKMENISTANYŇ KANUNÇYLYGYNYŇ BOZULANDYGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK

40-njy madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda jedelleri çözmek

Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda ýüze çykýan jedeller Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde çözülýär.

41-nji madda. Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilik

Öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagynda günäkär ýuridik we fiziki şahslar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

42-nji madda. Öri meýdanlaryna ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak

1. Öri meýdanlarynyň hapalanmagynyň, rejesiz peýdalanylmagynyň, zaýalanmagynyň we öri meýdanlary hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň beýleki kadalarynyň bozulmagynyň netijesinde öri meýdanlaryna zyýan ýetiren ýuridik we fiziki şahslar, Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda onuň öwezini doly möçberde dolmaga borçludylar.

2. Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagy netijesinde ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan öri meýdanlaryna ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagy meýletin ýa-da kazyýetiň çözgüdi boýunça amala aşyrylýar.

VII BAP. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

43-nji madda. Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy

Öri meýdanlaryny peýdalanmak we goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy Türkmenistanyň kanunçylygyna we Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

44-nji madda. Şu Kanunyň güýje girmegi

Şu Kanun resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Aşgabat şäheri.
2015-nji ýylyň 18-nji awgusty.
№ 267-V.